

УДК 336.71

Варава Лариса Миколаївна

*доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри менеджменту і адміністрування
Криворізький національний університет*

Varava Larisa

*Doctor of Economics Science,
Head of Department of Management and Administration
Kryvyi Rih National University
ORCID: 0000-0003-1069-1645*

Барадакова Світлана Іванівна

*аспірант
Криворізького національного університету*

Baradakova Svitlana

*Postgraduate Student of the
Kryvyi Rih National University
ORCID: 0009-0006-8694-1427*

**ДОСЛІДЖЕННЯ ESG-КОНЦЕПЦІЇ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА
КРЕДИТУВАННЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ
RESEARCH ON THE ESG CONCEPT AND ITS IMPACT ON
LENDING TO SMALL AND MEDIUM ENTERPRISES**

***Анотація.** Вступ. Сучасні екологічні, соціальні та управлінські виклики, зокрема зміна клімату, зростання нерівності й порушення прав людини, посилюють потребу в соціальній відповідальності бізнесу. Незважаючи на обмежені ресурси, все більше компаній, зокрема з малого та*

середнього бізнесу, починають інтегрувати Цілі сталого розвитку та ESG-принципи у свою діяльність. ESG-концепція стає ключовим інструментом для оцінки сталості компаній та їх привабливості для інвесторів і банків. Водночас в Україні питання прозорості, розкриття інформації та впровадження ESG-стратегій залишається складним. Постає необхідність в аналізі сутності ESG-концепції, особливостей її впровадження в українських компаніях та ролі банків у фінансуванні малого та середнього бізнесу.

Мета. Метою дослідження є практичне застосування ESG -концепції реального сектору України та оцінка її впливу на процеси фінансування, інвестування і кредитування з боку банківських установ; аналіз сутності ESG-підходу, як важливого інструменту досягнення цілей сталого розвитку, його роль у формуванні довгострокової стійкості бізнесу, підвищенні прозорості діяльності компаній, а також у зміцненні довіри з боку інвесторів, фінансових установ і суспільства загалом.

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження є наукова література, нормативно-правові акти України, міжнародні стандарти та рекомендації у сфері ESG. Окрему увагу приділено чинним регуляторним документам, що регулюють впровадження ESG-принципів у банківській системі, зокрема в контексті кредитування. Також було проаналізовано аналітичні звіти, банківські політики та офіційні джерела щодо рівня впровадження ESG у фінансовому секторі України.

Для досягнення мети дослідження було використано такі методи: аналіз теоретико-методологічної бази; оцінка нормативного поля; порівняльний аналіз використано для оцінки рівня впровадження ESG-факторів у діяльності українських банків; структурно-функціональний підхід застосовано для дослідження взаємозв'язків між елементами ESG-стратегії; елементи SWOT-аналізу використано для виявлення сильних і слабких сторін, можливостей та загроз у процесі реалізації ESG-підходів.

На завершальному етапі здійснено синтез результатів, що дозволило сформулювати наукові висновки, обґрунтувати практичні рекомендації та окреслити напрями подальших досліджень.

Результати. У роботі здійснено аналітичний огляд ключових нормативно-правових актів України, що регламентують або дотичні до реалізації ESG-підходів. Вказано, що процес нормативного врегулювання ESG у державі перебуває на етапі становлення. Серед ключових документів виділено Стратегію сталого розвитку України до 2030 року, Національну економічну стратегію-2030, Рамкову кліматичну стратегію, Дорожню карту впровадження ESG в корпоративному секторі, Національну стратегію охорони довкілля до 2030 року тощо. Вони визначають загальні вектори екологічної, соціальної та управлінської трансформації українського бізнесу, що дозволяє орієнтуватися на найкращі європейські практики.

У статті наведено приклади розподілу ESG-ризиків за напрямками: екологічними, соціальними та управлінськими, їх можливу матеріалізацію у вигляді традиційних фінансових ризиків, а також окреслено шляхи інтеграції критеріїв ESG у внутрішні процедури банківських установ. Проаналізовано вплив ESG-ризиків на діяльність банківських установ, особливо в частині управління кредитними портфелями та мінімізації репутційних і фінансових ризиків.

Авторами висвітлено основні передумови впровадження ESG-стратегій, окреслено переваги дотримання ESG-принципів для компаній різних секторів економіки. Особливу увагу приділено взаємозв'язку ESG-стратегій з банківським кредитуванням, адже фінансові установи дедалі частіше інтегрують оцінку ESG-ризиків у свої кредитні політики.

Перспективи. В подальших наукових роботах запропоновано розглядати ESG-підхід як довгострокову стратегію, спрямовану на зміцнення відповідального бізнесу, підвищення інвестиційної привабливості

та конкурентоспроможності українських компаній у глобальному середовищі. Наявність ESG-стратегії та відповідного рейтингу може слугувати додатковою перевагою при залученні інвестицій або отриманні кредитних ресурсів, водночас її відсутність — суттєво знижує довіру інвесторів і кредиторів.

Ключові слова: концепція ESG, принципи ESG, фактори ESG, ESG-ризики, кредитування, банк.

Summary. *Introduction. Modern environmental, social and governance challenges, including climate change, growing inequality and human rights violations, increase the need for corporate social responsibility. Despite limited resources, more and more companies, including small and medium-sized businesses, are starting to integrate the Sustainable Development Goals and ESG principles into their operations. The ESG concept is becoming a key tool for assessing the sustainability of companies and their attractiveness to investors and banks. At the same time, in Ukraine, the issue of transparency, disclosure and implementation of ESG strategies remains complex. There is a need to analyze the essence of the ESG concept, the features of its implementation in Ukrainian companies and the role of banks in financing small and medium-sized businesses.*

Purpose. The purpose of the study is to apply the ESG concept in the real sector of Ukraine and assess its impact on the processes of financing, investment and lending by banking institutions; analyze the essence of the ESG approach as an important tool for achieving sustainable development goals, its role in shaping long-term business sustainability, increasing the transparency of companies' activities, as well as in strengthening trust between investors, financial institutions and society as a whole.

Materials and methods. The research materials are scientific literature, Ukrainian regulations, international standards and recommendations in the field of ESG. Particular attention is paid to current regulatory documents regulating

the implementation of ESG principles in the banking system, in particular in the context of lending. Analytical reports, banking policies and official sources on the level of ESG implementation in the financial sector of Ukraine were also analyzed.

To achieve the goal of the study, the following methods were used: analysis of the theoretical and methodological basis; assessment of the regulatory field; comparative analysis was used to assess the level of implementation of ESG factors in the activities of Ukrainian banks; a structural-functional approach was used to study the relationships between the elements of the ESG strategy; SWOT analysis elements were used to identify strengths and weaknesses, opportunities and threats in the process of implementing ESG approaches. At the final stage, a synthesis of the results was carried out, which allowed formulating scientific conclusions, substantiating practical recommendations and outlining areas for further research.

Results. The article provides an analytical review of key regulatory legal acts of Ukraine that regulate or relate to the implementation of ESG approaches. It is noted that the process of regulatory regulation of ESG in the state is at the stage of formation. Among the key documents, the Strategy for Sustainable Development of Ukraine until 2030, the National Economic Strategy-2030, the Framework Climate Strategy, the Roadmap for the Implementation of ESG in the Corporate Sector, the National Environmental Protection Strategy until 2030, etc. are highlighted. They define the general vectors of environmental, social and managerial transformation of Ukrainian business, which allows us to focus on the best European practices.

The article provides examples of the distribution of ESG risks by areas: environmental, social and governance, their possible materialization in the form of traditional financial risks, and also outlines ways to integrate ESG criteria into the internal procedures of banking institutions. The impact of ESG risks on the

activities of banking institutions is analyzed, especially from the point of view of managing loan portfolios and minimizing reputational and financial risks.

The authors highlight the main prerequisites for the implementation of ESG strategies, outline the benefits of adhering to ESG principles for companies in various sectors of the economy. Special attention is paid to the relationship between ESG strategies and bank lending, as financial institutions are increasingly integrating the assessment of ESG risks into their credit policies.

Discussion. In further scientific works, it is proposed to consider the ESG approach as a long-term strategy aimed at strengthening responsible business, increasing the investment attractiveness and competitiveness of Ukrainian companies in the global environment. The presence of an ESG strategy and an appropriate rating can serve as an additional advantage when attracting investments or obtaining credit resources, while its absence significantly reduces the trust of investors and creditors.

Key words: *ESG-concept, ESG principles, ESG factors, ESG-risks, lending, bank.*

Постановка проблеми. Нагальне загострення екологічних проблем, зміна клімату, порушення прав людини та зростання соціальної нерівності підкреслюють важливість соціальної відповідальності реального сектору. Малий та середній бізнес часто відкладає інтеграцію принципів сталого розвитку, аргументуючи це нестачею фінансових ресурсів. Однак, все більше компаній інтегрують Цілі Сталого Розвитку у свої бізнес-стратегії та соціальні ініціативи, розробляючи власні ESG-стратегії. У загальному контексті ESG означає стандарти та підходи для оцінювання того, наскільки організація відповідально діє щодо природи, суспільства і власної системи управління. Компанії, що дотримуються принципів ESG, вважаються більш надійними, перспективними і стійкими до ризиків у довгостроковій перспективі.

Бізнес-моделі компаній поступово змінюються: фокус зміщується з виключно отримання прибутку на створення цінності для клієнтів, співробітників, постачальників, партнерів і суспільства. Одним із ключових факторів, що впливають на її впровадження ESG-стратегії та комунікацію, є позиція інвесторів.

Система відповідального інвестування, в тому числі кредитування банками, включає врахування ESG-факторів та продовжує динамічно розвиватися. Концепція ESG містить ключові критерії, що визначають рівень стійкості та етичності фінансового впливання у компанію. Банки застосовують ESG-стандарти для оцінки дотримання екологічних принципів, соціальних аспектів і корпоративного управління. Компанії, що інтегрують ESG-фактори у свою бізнес-стратегію та управління ризиками, отримують низку переваг: покращення репутації, зростання довіри партнерів і клієнтів, а також підвищення інвестиційної привабливості.

Однак для українських компаній процес розкриття фінансової інформації та забезпечення прозорості діяльності залишається новим і складним викликом. На сьогодні не існує єдиного загальноприйнятого визначення терміну ESG, тому постає необхідність визначення суті ESG – концепції, її основних засад, принципів та факторів. Потребує удосконалення процес впровадження ESG-стратегії компаніями та механізм врахування її впливу на прийняття банками рішень щодо надання кредитних ресурсів, з урахуванням критеріїв стійкого розвитку та мінімізації ESG-ризиків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Впровадження ESG-стратегій в розвиток українського бізнесу обговорюється досить активно не тільки у фінансових установах, а також академічних колах. Принципи впровадження ESG-концепції підприємств і компаній у систему управління та фінансової звітності вивчають вітчизняні науковці: Лагодієнко О.В. [1,2],

Ганусич В. [3], Лазоренко Т., Шолом І. [4]. Питаннями актуалізації ESG під час війни займаються, наприклад, Коновальченко А. [5] та Косюк І. [6].

Значний внесок у формування стандартів, основних принципів та напрямків розвитку ESG-концепції зроблено Європейським Союзом, який ухвалив низку ключових директив, що визначають вимоги до сталого розвитку та розкриття нефінансової інформації. На сьогодні існує такий перелік документів: Директива NFRD – щодо розкриття нефінансової інформації та інформації про різноманіття [7], Директива CSRD – про корпоративну звітність зі сталого розвитку [8], ESRS – Європейські стандарти звітності щодо сталого розвитку, що доповнює Директиву 2013/34/ЄС Європейського парламенту та Ради [9], SFDR - Регламент (ЄС) 2019/2088 Європейського парламенту та Ради від 27 листопада 2019 року про розкриття інформації, пов'язаної зі сталим розвитком, у секторі фінансових послуг [10], ESG - Регламент Європейського парламенту та Ради щодо прозорості та чесності рейтингової діяльності з питань навколишнього середовища, соціальної сфери та управління, Регламент ЄС щодо Таксономії 2020/852, який оцінює стійкість економічної діяльності на основі об'єктивних критеріїв.

У ширшому контексті застосування ESG-принципів доцільно враховувати засади сталого розвитку та відповідального ведення бізнесу, коли компанії та установи усвідомлюють і враховують вплив своєї діяльності на довкілля та суспільство, зокрема: Десять принципів глобального договору ООН, OECD настанови з комплексної перевірки для прозорого ведення бізнесу, керівні принципи OECD для транснаціональних компаній щодо етичного та відповідального ведення бізнесу, Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку читання на період до 2032 року» [11] та інші. Зазначені документи поступово сформували концепцію ESG і продовжують слугувати орієнтирами у розвитку ESG-стратегії.

Метою статті є дослідження практичного застосування ESG-концепції та аналіз її впливу на фінансування, інвестування та кредитування банками українських компаній.

Матеріали і методи. Методом аналізу теоретико-методологічної бази було здійснено ґрунтовний огляд наукової літератури, нормативно-правових актів України та міжнародних рекомендацій у сфері ESG та визначено існуючі підходи до розуміння ESG-факторів та їх впливу на фінансову сферу. Методом оцінки нормативного поля було здійснено аналіз чинних регуляторних документів, які прямо або опосередковано регулюють впровадження ESG-принципів у банківську діяльність, зокрема — в кредитні процеси. Цей метод передбачав контент-аналіз національних стратегій, законодавчих актів та положень НБУ. Застосовано метод порівняльного аналізу для оцінки рівня впровадження ESG-факторів у банках України. Для глибшого розуміння процесів застосовано структурно-функціональний підхід та елементи SWOT-аналізу в контексті ESG-стратегії. На завершальному етапі здійснено синтез результатів, що дозволило сформулювати наукові висновки, обґрунтувати практичні рекомендації та окреслити напрями подальших досліджень.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні особливо важливо будувати бізнес, який відповідає екологічним та соціальним стандартам. Малий та середній бізнес є однією з найдинамічніших сфер суспільства, яка першою відчуває потребу в змінах і реагує на них. Сучасні компанії, що активно залучають фінансування, звертаючись до банків за кредитом та виходять на міжнародні ринки, мають формувати стратегічне бачення у сфері ESG та реалізовувати відповідні ініціативи. За останні десятиліття набули популярності корпоративні підходи, спрямовані на відповідальне та дбайливе ставлення до екології, довкілля та соціальних аспектів. ООН визначила 17 цілей та 169 завдань сталого розвитку до 2030 року, що стали орієнтиром для сучасних компаній. Відтак, інтеграція ESG-цілей у бізнес-

стратегію є не просто бажаною, а обов'язковою складовою успішного розвитку.

Сучасна аббревіатура ESG сформувалася після публікації ООН у 2005 році програми «Principles for Responsible Investing», PRI (Принципи відповідального інвестування). У цьому документі було запропоновано банкам, компаніям і дослідникам, які працюють у сфері сталого розвитку, спільний підхід до поєднання корпоративного управління з урахуванням інтересів усіх зацікавлених сторін (стейкхолдерів). Ці підходи лягли в основу концепції ESG, які є невід'ємною складовою загального розвитку суспільства. На перший погляд може здатися, що в Україні ці принципи маловідомі, проте це не відповідає дійсності. Український бізнес, будучи частиною як локальних, так і європейських процесів, активно стежить за світовими тенденціями та добре обізнаний із сучасними трендами. Розглянемо концепцію ESG і чому дотримання цих принципів стає дедалі важливішим для компаній з кожним роком.

Концепція ESG охоплює три ключові сфери: Environment - екологію, Social - соціальну відповідальність та Governance - корпоративне управління (рис. 1). Завдяки таким нефінансовим показникам можна оцінювати бізнес-діяльність через призму соціальних та етичних відносин із довкіллям. Тому ESG варто розглядати:

– як окрему концепцію, що передбачає оцінку діяльності компанії або інвестицій за трьома напрямками ESG-факторів відповідно до встановлених ESG-критеріїв (рис.1);

– з урахуванням ESG-принципів, які є фундаментом функціонування цієї концепції;

– через аналіз ESG-ризиків, що можуть виникати в інвестиціях або в операційній діяльності компанії.

Підхід до впровадження принципів сталого розвитку може варіюватися залежно від сфери діяльності, рівня прибутковості, масштабів

компанії та кількості співробітників. Проте основні засади ESG залишаються спільними для всіх.

ESG-фактори. ESG-фактори є нефінансовими показниками, що відображають екологічні, соціальні та управлінські аспекти діяльності компанії або інвестицій. Вони можуть як позитивно, так і негативно впливати на фінансові результати компанії чи ефективність інвестицій.

ESG-фактори умовно поділяються на дві категорії:

1. Фактори, що виникають у результаті власної діяльності компанії та її управлінських процесів (перспектива «зсередини назовні»). Ці аспекти здебільшого перебувають під контролем компанії та мають бути враховані через системи внутрішнього управління та управління ризиками. Компанія має більше можливостей для своєчасного виявлення таких ризиків та впровадження заходів для запобігання їх негативному впливу.

2. Фактори, що впливають на компанію ззовні через її контрагентів або інвестовані активи (перспектива «ззовні всередину»). Вони є критично важливими, оскільки безпосередньо пов'язані з основною господарською діяльністю компанії та можуть мати прямий вплив на її фінансові результати й платоспроможність.

ESG-критерії — це сукупність стандартів, рекомендацій та вимог, яким повинні відповідати діяльність компанії, її активи чи контрагенти. Вони слугують основою для оцінювання того, як ESG-фактори впроваджуються на практиці. Іншими словами, ESG-критерії формують певні рамки допустимих дій і норм, що дають змогу здійснювати порівняльний аналіз інвестицій або операційної діяльності компаній з точки зору екологічних, соціальних та управлінських аспектів.

ESG-принципи. В процесі кредитування, банки відстежують етично безпечні компанії та перевіряють їх перед прийняттям рішення щодо надання коштів. Принципи відповідального інвестування (PRI) виступають

орієнтиром для фінансових установ, які зобов'язуються враховувати ESG-аспекти у своїх інвестиційних рішеннях.

Рис. 1. Концепція ESG, фактори та критерії

Джерело: розроблено авторами

У вузькому розумінні ESG-принципи формують базові вимоги та рекомендації для покращення інвестиційної діяльності або операційної роботи компаній у напрямках ESG. Склад ESG-принципів, що мають значення, залежить від галузі, в якій працює компанія або здійснюються інвестиції, при цьому загальна мета — відповідальне ведення бізнесу та мінімізація негативного впливу на довкілля.

Банки, які раціонально налаштовані кредитувати бізнес очікують від компаній, які активно залучають фінансування, наявності чіткого стратегічного підходу до ESG та конкретних механізмів реалізації

відповідних ініціатив. Крім того, контрагенти й постачальники також враховують ESG-критерії у процесі укладання контрактів і побудови довгострокового партнерства. Відтак, низький ESG-рейтинг може стати серйозною перешкодою для сучасного бізнесу.

ESG-ризики. ESG-ризики розглядаються як ймовірність виникнення негативних подій або наслідків, що виникають внаслідок впливу ESG-факторів на діяльність компанії чи інвестований актив, або ж через посилення цих факторів у результаті дій самої компанії чи активу. У контексті ESG-факторів, які можуть мати як позитивний, так і негативний вплив, ESG-ризики — це прояв їх негативної сторони, яка може завдати шкоди бізнесу, тому її необхідно уникати або мінімізувати. ESG-ризики можуть трансформуватися у традиційні фінансові ризики: кредитні, ринкові, операційні, репутаційні, ризики ліквідності та фінансування. Оскільки ESG-ризики залежать від специфіки діяльності компанії та характеру її операцій, вони мають індивідуальний характер. Їхнє виявлення допомагає ідентифікувати вразливі зони, спрогнозувати потенційні наслідки та вчасно впровадити заходи з мінімізації негативного впливу або повного уникнення ризиків. Специфічні види діяльності, які чутливі до ESG, надано у табл. 1.

Таблиця 1

Сектори бізнесу, які чутливі до ESG-ризиків

Сектори	Діяльність	ESG-ризик
Сільське господарство, рибальство, тваринництво	Агросектор залежить від погодних умов	Забруднення ґрунтів, води та повітря: через використання пестицидів, добрив, викидів метану від тварин; розширення аграрних угідь часто веде до знищення природних екосистем; виснажує водні ресурси, зменшуючи біорізноманіття
Автомобілебудування	Утилізація відходів та старих автомобілів	Викиди CO ₂ та забруднюючих речовин

Хімічна промисловість, виробництво гуми та пластмас	Виробництво хімікатів, промислових газів, добрив, барвників, фарб, пластмас, гуми. Участь у виробництві наступних речовин: нові забруднювачі та стійкі хімічні речовини	Більше 10% доходу компанії отримані за рахунок виробництва наступних речовин: пестициди, біоциди та інша агрохімічна продукція; нафтохімія; PFAS у вигляді PFOA та PFOS; поліхлорований біфеніл, озоноруйнівні речовини, миш'як, бензол, кадмій, діоксин і діоксиноподібні речовини, свинець, ртуть.
Будівельні матеріали	Бетон, вапно і штукатурка	Виробники сировини, такої як бетон та цемент, вапно та штукатурка.
Лісництво	Розвиток нових плантацій: соя, пальмова олія, бавовна, кава, чай, какао.	Викид генетично модифікованих організмів (ГМО) у природне середовище та торгівля ГМО для потрапляння в навколишнє середовище; Плантації психоактивних рослин (наприклад, канабісу).
Азартні ігри	Надання послуг букмекерської контори та казино	Всі активності
Метали – кольорові метали	Виробники та акціонери первинної продукції чавуну та сталі	Виробники такої продукції. як труби, дріт, листи та прутки, що охоплюють усі процеси від виплавки в доменних печах до прокатних станів та ливарних цехів; Компанії, що займаються видобутком і переробкою міді.
Метали-Сталеливарна промисловість	Основна діяльність - видобувають залізні руди	
Добування (крім вугілля)	Видобуток міді, алмазів, золота, дорогоцінного каміння, чорних металів та інших корисних копалин	Глибоководний видобуток корисних копалин; кустарний і дрібномасштабний видобуток; відкритий спосіб видобутку (Mountain Top removal); діаманти, золото, слюда, азбест, уран і торій, кобальт; конфліктні мінерали: колтан (тантал), каситерит (олово), золото, вольфрам (вольфрам)
Виробництво електроенергії	Виробництво та тепла для опалення	Більше 10% доходу компанії отримані за рахунок виробництва: вугільна енергетика, генерація енергії з використанням ядерного палива, нові великі греблі для гідроелектростанцій, енергія з відходів

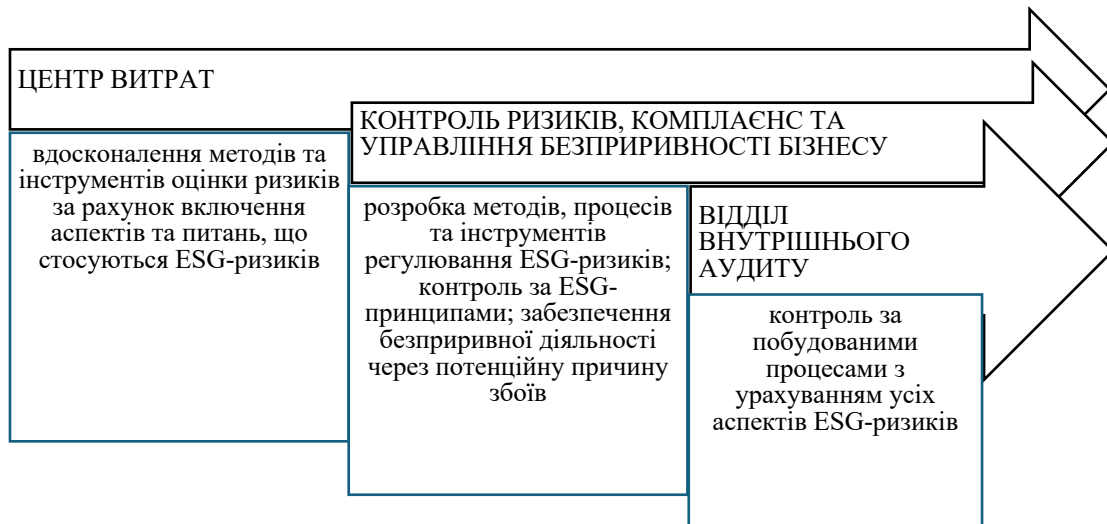

Тютюн	Діяльність, пов'язана з освоєнням нових плантацій	Виробництво, вирощування та переробка тютюну

Джерело: розроблено авторами

ESG-ризиків охоплюють загрози, пов'язані з екологією, соціальною сферою та системою корпоративного управління, і можуть суттєво впливати на фінансові результати компанії – її прибутковість, збитки та ліквідність. Банки беруть до уваги ESG-ризиків, пов'язані з діяльністю позичальника, та зосереджуються на детальному аналізі аспектів сталого розвитку, особливо в галузях із підвищеним соціально-екологічним ризиком, зокрема пов'язаним зі зміною клімату. Для банківського сектору ці ризиків мають свою специфіку: вони можуть впливати як безпосередньо на сам банк, так і на клієнтів банку. У результаті це може спричинити зростання рівня неповернення кредитів і, відповідно, збільшити фінансові ризиків для банків.

Найперше, під вплив ESG-ризиків потрапляють кредитні й трейдингові підрозділи, оскільки саме вони розробляють фінансові продукти, формують ціни та відповідають за продаж. У своїй діяльності ці відділи мають враховувати можливий вплив ESG-факторів, особливо щодо фінансових і репутаційних ризиків. Управління ESG-ризиками має бути інтегрованим у всі відповідні бізнес-процеси.

Рис. 2. Модель трьох ліній захисту з управління ESG-ризиками

Джерело: розроблено авторами

Добре налагоджена система корпоративного управління відіграє важливу роль в ефективному управлінні ESG-ризиками. Такі ризики можуть впливати на всі підрозділи банку, охоплюючи різні елементи моделі трьох ліній захисту (рис. 2), включно з центрами прибутку й витрат. Хоча створення окремої координаційної групи з управління ESG-ризиками може стати дієвим рішенням, важливо також підвищити роль і відповідальність наявних підрозділів.

Ефективна імплементація ESG-підходів у банківській сфері є не лише вимогою сучасного ринку, але й запорукою підвищення довіри інвесторів, конкурентоспроможності фінансової установи та її відповідальності перед суспільством. Нижче наведено ключові напрямки застосування ESG-стратегій в банківському секторі.

➤ Інтеграція ESG-факторів у процес управління ризиками. Банки поступово вбудовують ESG-ризики до загальної системи управління ризиками. Це дозволяє своєчасно виявляти потенційні екологічні або соціальні загрози, що можуть вплинути на платоспроможність клієнтів або репутацію банку.

➤ Оцінка клієнтів за ESG-критеріями при кредитуванні. У практиці кредитного скорингу впроваджується аналіз ESG-профілю позичальника. Компанії, що дотримуються стандартів сталого розвитку, можуть отримувати більш вигідні умови фінансування.

➤ Розробка внутрішніх ESG-стратегій банку. Створення окремих ESG-політик, призначення відповідальних підрозділів, формування ESG-комітетів на рівні правління — це приклади інституційних змін, спрямованих на системну реалізацію принципів сталого розвитку.

➤ Фінансування сталих проектів (Sustainable Finance). Банки активно впроваджують спеціалізовані фінансові продукти, такі як «зелені облігації», «сталий кредит» або «соціальні інвестиції», що відповідають принципам ESG.

➤ Звітність та прозорість. Банки поступово переходять до публікації нефінансової звітності, відповідно до міжнародних стандартів (наприклад, GRI або CSRD), що забезпечує прозорість їхньої ESG-стратегії для інвесторів і стейкхолдерів.

➤ Цифрові інструменти моніторингу ESG-даних. Розробка внутрішніх IT-платформ для автоматизованого збору, обробки та аналізу ESG-індикаторів у клієнтських досьє сприяє підвищенню оперативності та точності прийняття рішень.

Банки, при наданні кредитів, все частіше керуються ESG-факторами, що диктуються національними та міжнародними регулюючими документами. Наявність у позичальника ESG-стратегії, дотримання відповідних стандартів, прозора звітність і відповідність державній політиці щодо сталого розвитку стають критичними факторами для отримання фінансування. Розглянемо основні регулюючі документи впровадження ESG-стратегії та їх вплив на фінансування компаній (табл. 2).

**Взаємозв'язок регуляторних документів із банківським
кредитуванням та ESG-стратегією**

Назва документу	Взаємозв'язок із банківським кредитом та ESG-стратегією
Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності»	Передбачає прозорість і дотримання вимог у сфері екологічної та соціальної відповідальності. Банки зважають на дотримання цього закону при оцінці надійності позичальників.
Концепція впровадження механізмів ESG в Україні (проект)	Спрямована на інтеграцію ESG-факторів у національну політику та бізнес-практики. Для банків – орієнтир у формуванні власних ESG-стратегій та критеріїв кредитування.
Закон України «Про екологічну експертизу»	Забезпечує обов'язкову перевірку екологічного впливу проєктів. Банки враховують результати експертизи під час надання фінансування.
Національна стратегія управління відходами до 2030 року	Впливає на оцінку екологічних ризиків під час кредитування проєктів у сфері виробництва, переробки, логістики.
Наказ НБУ № 78 «Про затвердження Стратегії екологічного та соціального управління»	Визначає підхід до оцінки ESG-ризиків фінансовими установами. Орієнтир для банків у розробці систем внутрішнього контролю ESG.
Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг»	Встановлює правила для банків у частині прозорості, корпоративного управління та обліку ESG-факторів у діяльності.
Постанова Кабінету Міністрів України № 960 від 2021 року «Про схвалення Енергетичної стратегії України до 2035 року»	Банки враховують відповідність енергетичних проєктів національній стратегії. Проєкти, що не відповідають «зеленому» курсу, можуть бути обмежені в кредитуванні.
Стандарти GRI, SASB, TCFD (впровадження через внутрішні політики банків)	Сприяють гармонізації звітності банків із міжнародними вимогами. Також банки використовують ці стандарти для оцінки ESG-репутації позичальників.

Джерело: розроблено авторами

Фінансовий сектор та НБУ, як його регулятор, можуть відігравати значну роль у зниженні ESG-ризиків у фінансовій та реальній економіці. Це можливо завдяки розробці банками власних ESG-політик, проведенню

роз'яснювальної роботи з клієнтами та споживачами, підтримці їх у розумінні та ідентифікації ESG-ризиків, а також створенню сприятливих умов для кредитування та фінансування.

З метою комплексного дослідження сильних і слабких сторін ESG-стратегії, а також зовнішніх можливостей і загроз, які впливають на її реалізацію в банківському секторі, було здійснено SWOT-аналіз (рис. 3).

SWOT-аналіз дозволяє глибше оцінити внутрішні можливості банківських установ і зовнішні загрози, що дає змогу приймати обґрунтовані управлінські рішення з метою підвищення результативності впровадження ESG-підходів у сфері фінансів. Завдяки аналітичній основі для стратегічного планування ми бачимо повну картину поточного стану ESG-стратегії, що спрямовує увагу керівництва на ключові аспекти, які потребують вдосконалення. Оцінка готовності до змін дозволяє зрозуміти, наскільки банки готові до трансформацій відповідно до принципів сталого розвитку. Прогнозування ризиків і можливостей забезпечує ідентифікацію ризиків, які можуть перешкоджати реалізації ESG-стратегії, а також можливостей, які варто використати. Для підвищення ефективності впровадження ESG-стратегії внутрішніх і зовнішніх факторів, банки можуть адаптувати свої політики, системи управління ризиками та комунікаційні стратегії.

Рис. 3. SWOT-аналіз імплементації ESG-стратегії в банківську діяльність

Джерело: розроблено авторами

Доцільно розглянути ESG-концепцію через призму імпаکت-інвестування. У науковому контексті імпакт-інвестування визначається як стратегія алокації ресурсів, що базується на принципах етичної відповідальності, довгострокової сталості та соціальної інноваційності. Воно охоплює інвестиції у сфери, такі як охорона здоров'я, освіта, відновлювана енергетика, боротьба з бідністю, доступ до чистої води, сталий агробізнес тощо. Імпакт-інвестування є важливим інструментом переходу до інклюзивної та сталої економіки, що поєднує фінансову результативність із соціальною відповідальністю. Ключовими характеристиками імпакт-інвестування є:

1. Іntenція: чіткий намір досягти позитивного соціального або екологічного ефекту;

2. Вимірність: наявність інструментів для оцінювання реального впливу інвестицій;

3. Фінансова віддача: очікування прибутку, який може бути ринковим або нижчим за ринковий, залежно від моделі інвестування;

4. Додатковість: вплив, який не відбувся б без участі інвестора.

Зв'язок між ESG-стратегією компаній та імпаکت-інвестуванням полягає у спільній цілі створювати не лише фінансову, але й соціально-екологічну цінність. ESG-стратегія є фундаментом для залучення імпакт-інвестицій. Зволікання з впровадженням ESG-стратегії може призвести до низки негативних наслідків для компанії, серед яких — фінансові втрати у вигляді штрафів, зниження доходів або втрата активів, погіршення репутації, зменшення привабливості для інвесторів, ускладнення доступу до фінансування (зокрема, відмова банків у кредитуванні), а також падіння ринкової вартості акцій. Компанії, які впроваджують ESG-принципи, демонструють прозорість, стабільність і довгострокове бачення — це саме те, що шукають імпакт-інвестори. Банки орієнтуються на ESG-звітність як на інструмент оцінки не тільки ризиків, але й можливостей для досягнення цілей сталого розвитку. ESG-показники дозволяють вимірювати ефективність імпакт-інвестицій, тобто показувати, наскільки вкладені кошти справді приносять соціальні або екологічні результати. Наявність ESG-стратегії підвищує інвестиційну привабливість компанії, оскільки свідчить про її відповідальність і готовність працювати в довгостроковій перспективі.

Значення впровадження ESG-стратегії в діяльність підприємств та компаній невпинно зростає. Стійкий розвиток бізнесу, що передбачає ведення діяльності з урахуванням інтересів як нинішнього, так і майбутніх поколінь, — це не короткостроковий тренд, а необхідність для кожної сучасної компанії, яка прагне утвердитися на ринку та працювати в

довгостроковій перспективі. Інтеграція ESG-концепції неодмінно принесе позитивні результати, завдяки впровадженню таких переваг:

- залучення та утримання кваліфікованих кадрів. Сучасні працівники віддають перевагу компаніям, які дбають про комфортні умови праці, екологічну відповідальність, соціальні цінності та здорову корпоративну культуру;
- зміцнення бренду, зростання довіри клієнтів і покращення репутації. ESG-практики формують позитивний імідж компанії та сприяють підвищенню лояльності з боку споживачів;
- поліпшення фінансових результатів. Впровадження ESG сприяє зростанню прибутковості, ефективнішому управлінню процесами, розвитку інновацій та зниженню ризиків;
- зростання інвестиційної привабливості. Компанії з високими ESG-показниками викликають більшу довіру у потенційних інвесторів і фінансових установ.

У підсумку, ESG-стратегії створюють передумови для активного залучення імпакт-капіталу, а імпакт-інвестування, у свою чергу, стимулює компанії посилювати свої екологічні та соціальні ініціативи.

Висновки і перспективи подальших досліджень. ESG наразі переживає переломний момент через невдалу інтеграцію різноманітних і неоднорідних напрямів, факторів і питань, що входять до цієї концепції, а також через брак чітко визначених вимірюваних цілей і показників. Концепція ESG використовується для аналізу відповідального інвестування, формування стратегій корпоративної соціальної відповідальності, управління ризиками та забезпечення прозорості й етичності діяльності суб'єктів господарювання. Наукові дослідження у сфері ESG фокусуються на взаємозв'язках між ESG-показниками та фінансовою стійкістю, інноваційністю, репутаційним капіталом, а також на їхньому впливі на загальний соціально-економічний розвиток.

На основі узагальнення засад ESG доцільно удосконалити значення цього поняття ESG:

ESG - це міждисциплінарна концепція, що позначає сукупність нефінансових критеріїв оцінювання діяльності компаній або інституцій, пов'язаних з їхнім впливом на довкілля, соціальну сферу та систему корпоративного управління. У науковому дискурсі ESG-концепцію необхідно розглядати як інструмент сталого розвитку, що забезпечує комплексну оцінку довгострокових ризиків і можливостей, які не відображаються у традиційних фінансових показниках.

У результаті проведеного дослідження було сформульовано низку науково обґрунтованих підходів до впровадження ESG-концепції у діяльність банківських установ. Запропоновані методи мають прикладний характер і базуються як на аналізі міжнародного досвіду, так і на врахуванні специфіки функціонування банківської системи України. Рекомендовано застосовувати практичні методи імплементації ESG у банках:

- Інтеграція ESG у політику корпоративного управління – створення ESG-комітетів на рівні правління, затвердження внутрішніх нормативних актів щодо сталого розвитку.

- Навчання персоналу – розробка програм підвищення кваліфікації для співробітників щодо ESG-підходів і принципів сталого банкінгу.

- Впровадження IT-рішень – автоматизація збору ESG-даних про клієнтів, використання спеціалізованого програмного забезпечення для моніторингу відповідності ESG-вимогам.

- Залучення зовнішніх аудиторів – незалежна верифікація ESG-звітності банку та клієнтів.

- Публікація ESG-звітності – регулярне оприлюднення звітів відповідно до міжнародних стандартів (GRI, SASB, CSRD), що підвищує рівень прозорості та довіри.

У процесі кредитування важливо чітко встановити критерії прийняття рішень, запровадити ефективні механізми контролю та забезпечити комплексну перевірку ESG-ризиків. Це включає проведення попередньої ESG-оцінки інвестицій або проєктів, розробку відповідної ESG-стратегії та політик, забезпечення прозорості звітності за ESG-показниками, впровадження системи моніторингу та реагування на ризики, активну взаємодію із зацікавленими сторонами, а також інтеграцію принципів сталого розвитку в усі етапи діяльності. Аналіз має проводитися не лише під час видачі кредиту, а й на регулярній основі, з охопленням усіх корпоративних клієнтів. Окрему увагу слід приділяти оцінці репутаційних ризиків під час перевірки надійності позичальника.

Рівень ефективності та швидкість упровадження ESG-процесів значною мірою залежать від діяльності державних органів. Політика Національного Банку України затверджена наприкінці 2021 року потребує перегляду таких чинників: доопрацювання положень до відповідних актуальних норм згідно Політики ЄС; необхідність адаптації до нових викликів, що стали перед фінансовим сектором. Фінансовий сектор відіграє ключову роль у впровадженні сталого розвитку, зокрема в управлінні ESG-ризиками, що набуває ще більшої важливості у контексті євроінтеграційних процесів.

Враховуючи реалії великої війни, реалізація ESG-ініціатив спрямована на «зелене» та інклюзивне відновлення економіки, з поступовим впровадженням вимог до банків відповідно до спроможності системи. Особливу увагу необхідно приділити заходам, спрямованим на соціальну справедливість та інклюзію, насамперед для ветеранів і постраждалих від війни громадян.

Література

1. Лагодієнко О.В. Застосування ESG-принципів у роботі підприємств: перспективи та реалізація. *Причорноморські економічні студії*. 2022. № 77. С. 39-44.
2. Лагодієнко О.В. Питання інтеграції ESG концепції у маркетингову діяльність підприємств. *Причорноморські економічні студії*. 2023. № 83. С. 65-69.
3. Ганусич В. Аналіз ESG-рейтингу компанії. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economica*. 2022. № 2. С. 257-265.
4. Лазоренко Т., Шолом І. Теоретичні засади концепції управління стійким розвитком підприємства. *Галицький економічний вісник*. 2020. № 67. С. 175-184.
5. Коновальченко А. Як інноваційні підходи до ESG допомагають відновленню України. *Економічна правда*. 2024. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2024/01/15/708751/> (дата звернення: 15.06.2025).
6. Косюк І. ESG-звітність під час війни: чому важливо продовжувати. *Бізнес-портал «Дія»*. 2023. URL: <https://business.diia.gov.ua/cases/sistematizacia-biznes-procesiv/esg-zvitnist-pid-cas-vijni-comu-vazlivo-prodovzuvati> (дата звернення: 15.06.2025).
7. European Parliament, & Council of the European Union. (2014, October 22). *Directive 2014/95/EU amending Directive 2013/34/EU as regards disclosure of non-financial and diversity information by certain large undertakings and groups*. EUR-Lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32014L0095> (дата звернення: 15.06.2025).
8. European Parliament, & Council of the European Union. (2022, December 14). *Directive (EU) 2022/2464 amending various EU laws as regards corporate sustainability reporting*. EUR-Lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32022L2464>

lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32022L2464 (дата звернення: 15.06.2025).

9. European Commission. (2023, July 31). *Commission Delegated Regulation (EU) 2023/2772 supplementing Directive 2013/34/EU as regards sustainability reporting standards*. EUR-Lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32023R2772> (дата звернення: 15.06.2025).

10. European Parliament, & Council of the European Union. (2019, November 27). *Regulation (EU) 2019/2088 on sustainability-related disclosures in the financial services sector*. EUR-Lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32019R2088> (дата звернення: 15.06.2025).

11. Кабінет Міністрів України. (2024, жовтень 18). *Про схвалення Стратегії запровадження підприємствами звітності із сталого розвитку: Розпорядження №1015-р*. URL: <https://www.kmu.gov.ua> (дата звернення: 15.06.2025).

12. HSE Consulting Group. (2021, липень). *Світові принципи ESG вже в Україні: що це означає для бізнесу*. URL: <https://www.hseinternational.com/news-insights/2021/7/is-esg-sustainability> (дата звернення: 15.06.2025).

13. OECD. (2018). *Due Diligence Guidance for Responsible Business Conduct*. URL: <https://www.oecd.org/investment/due-diligence-guidance-for-responsible-business-conduct.htm> (дата звернення: 15.06.2025).

14. OECD. (2023). *Guidelines for Multinational Enterprises on Responsible Business Conduct*. URL: <https://www.oecd.org/corporate/mne/> (дата звернення: 15.06.2025).

15. Rouen E., Sachdev K., Yoon A. *The Evolution of ESG Reports and the Role of Voluntary Standards (Working Paper 23-024)*. Harvard Business School. 2023. URL: https://www.hbs.edu/ris/Publication%20Files/23-024_5d9ec300-5c37-4cac-9edb-bcf59650ceb4.pdf (дата звернення: 15.06.2025).

16. United Nations Department of Economic and Social Affairs. (2019). *The Sustainable Development Goals Report 2019*. <https://unstats.un.org/sdgs/report/2019/> (дата звернення: 15.06.2025).
17. Gassmann P., Jackson-Moore W. (n.d.). *The CEO's ESG dilemma*. PwC. URL: <https://www.pwc.com/CEO-ESG-dilemma> (дата звернення: 15.06.2025).
18. Серєда С. Кому і навіщо потрібна ESG-звітність під час війни. *Mind.ua*. 2023. URL: <https://mind.ua/publications/20257249-komu-i-navishcho-potribna-esg-zvitnist-pid-chas-vijni> (дата звернення: 15.06.2025).

References

1. Lahodiienko, O.V. (2022). Zastosuvannia ESG-pryntsypiv u roboti pidpriemstv: perspektyvy ta realizatsiia. *Prychornomorski ekonomichni studii*. № 77. S. 39-44.
2. Lahodiienko, O.V. (2023). Pytannia intehratsii ESG kontseptsii u marketynhovu diialnist pidpriemstv. *Prychornomorski ekonomichni studii*. № 83. S. 65-69.
3. Hanusych, V. (2022). Analiz ESG-reitynhu kompanii. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economiics*. № 2. S. 257-265.
4. Lazorenko, T., Sholom, I. (2020). Teoretychni zasady kontseptsii upravlinnia stiikym rozvytkom pidpriemstva. *Halytskyi ekonomichnyi visnyk*. № 67. S. 175-184.
5. Konovalchenko, A. (2024). Yak innovatsiini pidkhody do ESG dopomahaiut vidnovlenniu Ukrainy. *Ekonomichna pravda*. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2024/01/15/708751/>
6. Kosiuk, I. (2023). ESG-zvitnist pid chas viiny: chomu vazhlyvo prodovzhuvaty. *Biznes-portal «Diia»*. URL: <https://business.diia.gov.ua/cases/sistematizacia-biznes-procesiv/esg-zvitnist-pid-cas-vijni-comu-vazlivo-prodovzuvati>

7. European Parliament, & Council of the European Union. (2014, October 22). *Directive 2014/95/EU amending Directive 2013/34/EU as regards disclosure of non-financial and diversity information by certain large undertakings and groups*. EUR-Lex. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32014L0095>
8. European Parliament, & Council of the European Union. (2022, December 14). *Directive (EU) 2022/2464 amending various EU laws as regards corporate sustainability reporting*. EUR-Lex. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32022L2464>
9. European Commission. (2023, July 31). *Commission Delegated Regulation (EU) 2023/2772 supplementing Directive 2013/34/EU as regards sustainability reporting standards*. EUR-Lex. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32023R2772>
10. European Parliament, & Council of the European Union. (2019, November 27). *Regulation (EU) 2019/2088 on sustainability-related disclosures in the financial services sector*. EUR-Lex. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32019R2088>
11. Kabinet Ministriv Ukrainy. (2024, zhovten 18). Pro skhvalennia Stratehii zaprovadzhennia pidpriemstvamy zvitnosti iz staloho rozvytku: Rozporiadzhennia №1015-r. <https://www.kmu.gov.ua>
12. HSE Consulting Group. (2021, липень). *Світові принципи ESG вже в Україні: що це означає для бізнесу*. <https://www.hseinternational.com/news-insights/2021/7/is-esg-sustainability>
13. OECD. (2018). *Due Diligence Guidance for Responsible Business Conduct*. <https://www.oecd.org/investment/due-diligence-guidance-for-responsible-business-conduct.htm>
14. OECD. (2023). *Guidelines for Multinational Enterprises on Responsible Business Conduct*. <https://www.oecd.org/corporate/mne/>

15. Rouen, E., Sachdev, K., & Yoon, A. (2023). *The Evolution of ESG Reports and the Role of Voluntary Standards (Working Paper 23-024)*. Harvard Business School. https://www.hbs.edu/ris/Publication%20Files/23-024_5d9ec300-5c37-4cac-9edb-bcf59650ceb4.pdf
16. United Nations Department of Economic and Social Affairs. (2019). *The Sustainable Development Goals Report 2019*. <https://unstats.un.org/sdgs/report/2019/>
17. Gassmann, P., & Jackson-Moore, W. (n.d.). *The CEO's ESG dilemma*. PwC. <https://www.pwc.com/CEO-ESG-dilemma>
18. Sereda, S. (2023). Komu i navishcho potribna ESG-zvitnist pid chas viiny. *Mind.ua*. <https://mind.ua/publications/20257249-komu-i-navishcho-potribna-esg-zvitnist-pid-chas-vijni>